

היום, גם דם וחלב ודג ובצים, והכלל כל דבר שיצא מן החי, והם מתעבים מי שיאכל אותם, ומלאכה נמאסה בעיניהם לרעות הצאן, וכן כתוב כי תועבת מצרים כל רועה צאן, ועד היום לא יניחו אדם שיאכל בשר בארצם, ואם אחד מהם יבא בארץ נכריה יברח מכל מקום שיאכלו בו בשר ולא יאכל כל דבר שיגע בו אוכל בשר וכליו טמאים בעיניהם, וכן כתוב כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם, והנה יוסף כאשר היה בבית פוטיפר המשילו על הכל לבד על הלחם אשר הוא אוכל, כי לא יגע בו בעבור שהוא עברי, ואין טעם לשאול א"כ למה היה להם מקנה כי כן יש לאנשי לנדיא"ה, כי הסוסים והחמורים והגמלים למשא ולרכוב והבקר לחרוש, והצאן לצמר.

באכילת בשר, אלא כפי שאדם אוכל בשר צבי ואיל, שאין אוכלים הרבה מהם, שהרי קשה לתופסם, כך בשר השור והכבש לא תאכל הרבה, וביאר שזהו כוונת הגמ' בחולין (פד א) "וכי יצוד ציד חיה ועוף" למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר כי אם בהזמנה, וזהו שאמר יצחק "וצודה לי צייד" שלא תיכנס לעדר לשחוט בשר שור וכבש, אלא הבא לי ציד, שמתוך שמסתכן בציד תמעיט באכילתו.

באבן עזרא (שמות פרק יט פסוק ט) כתב אנשי הודו אינם אוכלים בשר וכך היו עושים המצרים.

ובשמות (פרק ח פסוק כב) כתב האבן עזרא אנשי לנדיא"ה "שהם יותר מחצי העולם" וכלם הם בני חם ואינם אוכלים בשר עד

[אוצר החכמה]

פרק צב: אריכות ימים

ימצא שרשי החכמות כתובים לקדמונים בספריהם, וקיבלו מהם דור אחר דור.

והסיבה שנשאר שבעים שנה ביאר במגלה עמוקות (וישב אופן צ"ה) לפי שבשבעים שנה יש תרי"ג אלפים שעות, כנגד תרי"ג המצוות.

וברמב"ן (בראשית ה, ד) האריך בסיבת קצרות השנים, ובתוך דבריו כתב שאחר המבול "שנתקלקל האויר" נתקצרו ימותם ושבּו לארבע מאות שנה, עד דור הפלגה, ומשם נעשה לחצי והוא מאתיים שנה. ובדורות אברהם יצחק ויעקב היו הימים בעם שבעים ושמונים שנה כאשר הזכיר משה בתפלתו "ימי שנותנו שבעים שנה". וכן כתב הרמב"ן בפרשת ויגש (מז, ט). ובפרשת משפטים (כג, כה). וראה באור החיים (ויחי מז. כט).

בעבר חיי האדם היה מאות בשנים, ואח"כ נתקצרו ימיהם. ובאבן עזרא (בראשית ו, ג) כתב שבימי פלג חסרו השנים, ומימות דוד עד עכשיו שבעים או שמונים שנה. וכן מבואר ביבמות (ס"ד, ב) שבימי דוד נתמעטו דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. בספר הישר הובא שבימי "יקטן" נתקצרו חיי הימים, ולכן נקרא שמו "יקטן" וכ"ה בתרגום יוסף (דברי הימים א') "ושום אחיו יקטן דביומוי שריאו שניהון דבני נשא לאיתקטע מן בגלל חוביה".

כתב הרד"ק שלכן חיו בעבר הרבה שנים שיהיה להם פנאי ללמוד חכמות ולכתבם על ספר שילמדו הבאים אחריהם ספריהם ויקחו דבריהם בקבלה, כי אין פנאי בשבעים שנה שהם רוב ימי חיי האדם מאברהם אבינו והלאה, שיוכל אדם ללמוד החכמות. אם לא

הראשונים מכל הדורות כולם, שרבו ימיהם והאריכו ימים ושנים, אמרתי לו בני בשביל כך האריכו שנים כדי שיוכלו לעשות גמילות חסדים זה עם זה. מנין תדע לך שכך הוא, צא ולמד מעשרה דורות הראשונים אדם שת אנוש קינן מהללאל ירד חנוך מתושלח למך נח. אדם בא לעולם, בא שת בנו אחריו, אמרו לו לשת עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו. בא שת לעולם, בא אנוש בנו אחריו, אמרו לו לאנוש עבוד את אביך, היה זנו ומפרנסו ומכלכלו. אמרו לאנוש עבוד את אבי אביך, אמר להם אנוש אין אני חייב בו. בא אנוש לעולם בא קינן בנו אחריו, אמרו לו לקינן עבוד את אביך, היה זנו ומפרנסו ומכלכלו. אמרו לו לקינן עבוד את אבי אביך, אמר לו קינן אני חייב בו. וכן עד נח. בא נח לעולם, אמרו לו עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו אמרו לו לנח עבוד את אבי אביך קיבל עליו והיה זן את אבי אביו וכל אבותיו שהיו באותה שעה.

אנשים שהיה להם אריכות ימים מופלגת.

מקובל בפי כל שמתושלח חי יותר מכולם, אבל מצינו אנשים שחיו יותר ממתושלח, ונבאר כאן לפי מספר שנותיהם.

לפי שיטת המדרש שקין נהרג בזמן המבול, יוצא שחי יותר מכולם, אלף תרנ"ו שנה.

סרח בת אשר חייתה עד תקופת שלמה המלך, כמובא ברש"י (שמואל ב פרק כ פסוק יט) "ומדרש אגדה (בראשית רבה צד ט, ובילקוט שמעוני כא) סרח בת אשר היתה, אני השלמתי נאמן לנאמן, על ידי נגלה ארונו של יוסף למשה, אני הגדתי ליעקב כי יוסף חי". וכן הוא ברד"ק (שמואל ב פרק כ פסוק טז) ותקרא אשה חכמה - בדרש מי היתה אשה זאת סרח בת אשר אמרה דבר ידברו בראשונה שאול ישאלו

וכן מבואר בסנהדרין (קו, ב) שימי חיי האדם בזמן בלעם היה שבעים שנה, ובלעם חי ל"ג או ל"ד שנה דכתיב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, הרי שבדור בלעם היה תחולת החיים שבעים שנה. וכן מבואר בבעל הטורים (משפטים כג, כו) את מספר ימיך אמלא ש"אמלא" עולה ע"ב, שהם ימי שנותינו בהם שבעים שנה חוץ משנה שנולד בה ושנה שמת בה. ופסוק זה הרי נאמר בימות משה.

וכן מבואר באבן עזרא ורד"ק (תהילים צ, י) שגם בדורו של משה חיו על הרוב שבעים שנה, אף שמשה בעצמו חי מאה ועשרים שנה. ואע"פ שמזמור זה משה אמרו, איך אמר ימי שנותינו שבעים שנה, "אלא ע"פ רוב אמרה". אמנם בתוס' (יבמות סד, ב) כתבו אע"ג דהאי קרא בתפילת משה כתיב, מסתמא דוד אמרו שמצינו שחי כך, אבל משה עצמו מצינו שחי יותר.

ולדעת הרמב"ם (במורה נבוכים ב, מז) שאף שמצינו בעבר שחיו אנשים יותר משמונים שנה אינו אלא ליחידים, אבל ברוב האנשים גם בעבר לא היה יותר משמונים שנה.

בילקוט מעם לועז (בראשית ח"א עמוד קצ"ט) כתב בשם הרמב"ם לכן בזמנים הקודמים לפני המבול חיו קרוב לאלף שנה, מכיוון שלא אכלו בשר, שהרי היתר אכילת בשר היה לאחר המבול. וראה גם ברשב"ץ במגן אבות שפירש מרבה בשר מרבה רימה, כי לא האוכל בשר מאריך ימים, והרבה כחוששים אשר במשמניהם רזון הם מאריכים ימים, וזה שהרבה בשר לא הועיל לו באריכות ימים.

ותמה אני אם זה נאמר מפי הרמב"ם, שהרי הרמב"ם עצמו כתב במורה נבוכים שרק יחידים חיו כ"כ הרבה שנים.

אמנם מצינו במדרש (תנא דבי אליהו רבה פרק טז) שמבאר שם מפני מה נשתנו דורות

באבל וכן התמו כאן תמו דברי תורה כלומר ^{אוצר החכמה} הזה, ר' יודן בר' סימון אמר חירם אחר היה. תמו דברי תורה כאן שאין יודעים אותן אני שמעתי דבר זה ממשה רבינו כשהיו באים להלחם על עיר שיהיו פותחין לשלום.

יונדב בן רכב היה מבאי הארץ כדמשמע ברש"י (במדבר פרק י פסוק לב) והיה הטוב ההוא וגו' - "מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה רשנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק אמרו מי שיבנה בהמ"ק בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א). והוא חי עד אחר החורבן בזמן ירמיהו כנאמר בירמיה (פרק לה, ו) "ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם". נמצא שחי יותר משמונה מאות שנה.

גרשום בן מנשה שהיה נביא השקר חי עד זמן של עידו הנביא, והיה כשמונה מאות שנה.

אחיה השילוני היה מיוצאי מצרים כמובא בב"ב (קכא, ב) "אחיה השילוני ראה את עמרם" וחי עד זמנו של ירבעם שהוא כשבע מאות שנה. וראה רמב"ן (בראשית פרק מו פסוק טו) "וכי אחיה השילוני חיה כך וכך שנים".

פרעה מלך מצריים חי כשש מאות שנה (כן ראיתי מביאים בשם הרשב"ץ, שחי עד זמנו של יונה הנביא).

מרדכי חי מאות בשנים, כך יוצא ע"פ דברי הגמ' במנחות (ס"ה ע"א) שאמרו "פתחיה על הקנין זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיה שפותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון", נמצא שמרדכי חי עד לתקופת הורקנוס וארוסטובלוס מלכי בית חשמונאים והוא מאות בשנים.

אך תמה הרד"ק (שמואל ב פרק כ פסוק יט) "ותימה הוא אם האריכה ימים כל כך סרח בת אשר אעפ"י שראינו שהאריכה ימים רבים שהרי נמנית עם באי מצריים ונמנית עם באי הארץ והיו שנותיה אז לפחות מאתים וחמשים שנה".

ובפסיקתא דרב כהנא (פסקא יא אות יג) הובא "שר' יוחנן ראה את סרח בת אשר" וואף דיבר עמה, דאמרו שם "ר' יוחנן הוה יתיב דרש כיצד היו המים עשויין לישר' כחומה דרש ר' יוחנן כאילין קנקילייא אדיקת שרח בת אשר ואמרת תמן הוינא ולא הוון אלא כאילין אמפומטא". לפי"ז יוצא שחייתה יותר מאלפיים שנה, שהרי מיעקב אבינו עד רבי יוחנן יש יותר מאלפיים שנה. רק אחרי כן נכנסה לגן עדן.

סיחון ואחיו עוג מלך הבשן חיו למעלה מאלף שנה, שאמרו חז"ל בנדה סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי שירד הוא ועזאל מן השמים בדור אנוש, ואם כן נולד שנים הרבה קודם המבול שהרי נקרא פליט על שם שפלט מדור המבול, ואם כן יהיו שנותיו לפחות אלף שנה בזמן משה, ומשה הרג אותו ואת סיחון אחיו.

בסדר הדורות (ב' אלפים תתקמ"ח) הביא שחירם מלך צור הוא חירם העדולמי (חותן יהודה) וחי אלף ומאתיים שנה. והדבר כבר מפורש בילקוט שמעוני (מלכים א - פרק ה - רמז קעט) "כי אוהב היה חירם לדוד כל הימים. וכתוב ויט עד איש עדולמי ושמו חירה. רבנן אמרין הוא חירה שנאמר כאן הוא חירם שהיה בימי דוד למוד הוא האיש הזה להיות אוהב לשבט

רבי יוחנן בן זכאי חי מאה ועשרים שנה
 כמובא בר"ה (לא, ב). וכן הלל הזקן וכן רב
 עקיבא ועוד.

כפירוש רב סעדיה גאון (לקהלת ה') כתב "על
 זמנו" "שכן דרך הרבה בני אדם לחיות מאה
 שנים".

רבי יצחק הישראלי תלמידו של הרא"ש
 שחיבר ספר יסוד עולם, נפטר בהיותו מאה
 ועשר שנה. ספרו הוא יסוד לתכונה ולעיבור
 ולפירוש הלכות קידוש החדש מהרמב"ם.
 והרא"ש למד אצלו חכמת התכונה. ומאז
 נתקרב להיות תלמיד הרא"ש. ומה שכתב
 הרמב"ם ז"ל באגרותיו באגרת שכתב להרב
 רבי שמואל אבן תבון ז"ל כתב שר' יצחק
 הישראלי היה רופא וכתב עוד שחבר ס'
 הגבולים וספר היסודות ע"ש. ולא היה תלמיד
 חכם, ודבריו דברי הבלים, זהו ר' יצחק
 ישראלי אחר.

רב שרירא גאון האריך ימים עד מאה
 שנה, ולא מת כדרך כל הארץ אלא נהרג ע"י
 המלכות ונתלה. ^{לפי החכמה} ובנו רב האי גאון חי צ"ט
 שנה.

המהר"י מינץ האריך ימים למעלה ממאה
 שנה, "בעודו בן מאה עלה ובירך ברכת
 החמה" (הובא בהקדמת ספר חסדי ה' להחסיד רבי יוסף יעב"ץ).
 הרדב"ז נפטר בן מאה שנה (הובא בספר אור החיים).
 רבי שמעון לביא "בעל הפיוט בר יוחאי" נפטר
 בן מאה שנה. רבי חיים יצחק רפפורט בעל
 עיני יצחק נפטר בהיותו בן מאה ושנים שנה.

גדולי האומה שחיו זמן קצר ביותר

מצינו מגדולי האומה שהיה להם קיצור
 שנים, רחל שנות חייה היה ל"ו שנה, ולאה
 לא עברה את המ"ד שנה (סדר עולם פרק ב').
 שלמה המלך חי ג"ב שנה, שמואל הנביא חי
 ג"ב שנה. שמואל חברו של רב חי ג"ב שנה.

רוח חייתה יותר משלוש מאות שנה,
 שהרי ישבה בכסא ליד שלמה, כמובא בב"ב
 (צא, ב).

רבי יוחנן חי רנ"ח שנה, ובשלשלת
 הקבלה הובא שחי יותר משלוש מאות שנה
 (ראה סדר הדורות עמוד ק"ב). והעירו שמדברי רב
 שרירא גאון מוכח שהיה חי מאה שנה. ובוזה
 יש להטעים הא דאמרו בגמ' ברכות (ו, ב) "א"ר
 יוחנן דין גרמא דעשיראי ביר" דהיינו רבי
 יוחנן כשבא לנחם היה נוטל עמו עצם קטן
 של בן עשירי שלו שנפטר בחייו ובוזה ניחם
 את האבלים, והוסיף רש"י שזה היה עצם של
 "בנו הקטן", ומה כוונתו בזה, אלא לכאורה
 הרי רבי יוחנן חי כל כך הרבה שנים ממילא
 הרי יתכן שמתו בניו בגיל זקנה. ומה ניחום
 אבלים יש בזה, לכן לקח "עצם קטן" להראות
 שמתו בעודם קטנים, ובוזה היה מנחמם. (בספר
 יוחסין בסדר אמוראים הביא בשם רבנו נסים גאון שלרבי יוחנן היה
 עשרה בנים, ותשעה מתו מעצמם, והעשירי נפל לתוך יורה גדולה
 אשר היתה רותחת רתיחה חזקה, ותיכף שנפל שמה הותך בשרו
 ולא נשאר רק עצמות, ולקח רבי יוחנן אצבעו הקטנה ובוזה היה
 מנחם אנשים).

זמרי בן סלוא לדברי הגמ' בסנהדרין (פב, ב)
 "הוא שאול בן הכנענית" ולדעת המהרש"א
 היה אז בן מאתיים וחמישים שנה.

רב חגי מת בגיל מאה ושישים שנה, בגלל
 שמסר נפשו להכניס ארונו של רב הונא
 למערת רב חייא כמובא במדרש (קהלת רבתי פ"ט
 אות ח').

בבעלי התוס' (עה"ת ר"פ תולדות) הובא בן עזאי
 חי קל"ג שנה.

רבי יהושע בן קרחה כשהיה בן מאה
 ושלשים שנה נולד לו בן והעלה שן חלב
 (יחסי תנאים ואמוראים לרבי יהודה בכר קלונמוס ערך רב זכאי
 עמוד קנ"ד, ומקורו ממדרש שוחר טוב תהלים צ"ב).

קומתה השיבה אביה ואמר אמנם את קצרת קומה אך בעבור זה תזכי לאריכות ימים ושנים ואכן זכתה בת זו להאריך ימים על פני כל צאצאי החתם סופר נשמתה עלתה למרום בשנת תרע"א כבת תשעים שנה היו בדורינו אנשים רבים שזכו לפקוד אותה ולהתברך מפיה.

כשהכתב סופר היה בן שש נחלה מאד עד שהגיע לשערי מוות והרבו בתפילות ובפדיונות ואף הוסיפו את השם "אברהם" ובאו אנשי החברא קדישא לעסוק במלאכתן והשכיבוהו על הארץ והדליקו נרות מסביב לראשו ודברו הרופאים אל החתם סופר לאמר ידענו כי איש אלוקים קדוש אתה אנחנו מצדינו אפסה תקוה קום קרא אל אלוהיך, ויחל משה את פני ה' אלהיו בתפילה ובתחנונים, ולפתע צעק הנער שמע ישראל, ומצבו היה הולך ומשתפר ואנשי החברא קדישא כיבו את הנרות והלכו לביתם, והעידו תלמידי החתם סופר ששמעו מפורש יוצא מפיו שפעל עבור בנו יובל שנים ואכן שני חיי הכתב סופר היו חמשים ושש שנים.

הנרות הללו ניתנו במתנה מאת גבאי החברא קדישא לנער ביום כניסתו לעול המצוות וממנו עברו בירושה מדור דור לידי צאצאיו.

הוספת שנות חיים

לדעת הרס"ג באמונות ודעות, גזור הקב"ה על האדם בעת היוולדו קצבת חיים מסויימת, ואם יתנהגו בטוב יאריך לו ימים.

מצינו ביבמות (דף נ. א) מחלוקת בין רבי עקיבא לחכמים. דעת רבי עקיבא שעל האדם גזור בשעת לידתו כמה שנים יחיה, אם זכה חי את הקצוב לו ואם לא זכה פוחתים מימי חייו. אך דעת חכמים שהאדם על ידי זכויותיו

רבנו האר"י הקדוש נסתלק בהיותו בן שלוששים ותשע, המהר"ם שיף הסתלק בהיותו בן שלוששים ושש. רבנו הש"ך נסתלק טרם מלאו לו מ"ב שנה. ואת ספרו "הש"ך" הוציא בהיותו בן כ"ד שנה. המגן אברהם נסתלק טרם מלאו לו חמישים שנה. בעל הפרי חדש נסתלק בשנת שלוששים ותשע לחייו.

אריכות ימים לעתיד

הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין פרק י') כתב "בימות המשיח יאריכו חיי בני אדם, לפי כשיסורו הדאגות והיגונות יאריכו ימי האדם".

זכו לאריכות ימים בגלל ברכת צדיק

בספרי התולדות הובא שילד דרך על ציציותיו של הגר"א ואמר לו הגר"א "מיין קינד זאלסט לעבין הונדערט און צוואנציג יאהר, גי הראפ פון מיין ציצית", וזכה הילד לחיות מאה ועשרים שנה.

וכן זכה יהודי לחיות קרוב למאה שנה בגלל ברכת החתם סופר, שמצינו בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קכ"ח) שכתב לרב השואל בסיום התשובה "הקצרתי כמובן וה' ימיו ושנותיו יאריך כנפשו ונפש אוהב עבדי ה' ושומרי תורתו" והנה נתברר לנכדו של החתם סופר רבי שלמה אלכסנדר סופר כי האיש הזה האריך ימים קרוב למאה שנה ובעת שהגיע לגבורות נחלה ודאגו בניו לשלומו והיה הוא מרגיע אותם ואומר שאין להם מה לחשוש כי מובטח לו ממרן החתם אריכות ימים ושנים.

גם בתו של החתם סופר מרת שמחה לעמאן סיפרה שבהיותה נערה היתה נמוכת קומה ביותר ובכתה על כך בכי רב וכשהבחין אביה הקדוש בבכיתה שאלה על מה היא בוכיה וכשהשיבה לו ואמרה על נמיכות

יום ימות מאחר שנולד בשבת הרי ימות בשבת.

ואע"פ שמצינו צדיקים שלא מתו ביום לדתם, ביאר בזרע שמשון (פרשת חיי שרה) שהרי מצינו מחלוקת רבי ורבנן בערכין (לא, א) בביאור הכתוב עד מלאות שנה תמימה, שרבי סבר שבין בפשוטה ובין במעוברת מונין שס"ה יום, ולרבנן בשנה פשוטה נותנים לו שנ"ד יום, ובמעוברת נותנים לו כל חודש העיבור. ולכן הקב"ה נותן להם ימים כסברת רבי שהוא י"א ימים יתירים, ולרבנן בשנים מעוברות נותן להם חודש יותר. ממילא שנותיהם תמימים דהיינו שבקצב מדת השנים שנגזרו עליהם לא נשלם זה הקצבה עד שיעברו עליהם כל הימים וכל החדשים דשייכי לפשוטות ומעוברות של כל ימי חייהם, וכששתלמו אלו הימים נקרא ששנותיהם תמימים, לפי שהשלים שנותיהם מיום ליום.

ומובן ע"פ דבריו מה שמצינו במכילתא פרשת בשלח מחלוקת על יום מיתת משה שיש אומרים ז' אדר ויש אומרים ז' שבט.

בבעל הטורים (שמות כג, כו) כתב "אמלא עולה שבעים ושנים, וזהו ימי שנותינו בהם שבעים שנה, חוץ משנה שנולד בה, וחוץ משנה שמת בה.

מזה שאמרו שמשנה רבנו נפטר בז' אדר שהוא יום הולדתו, כי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים. העיר בפנים מאירות (ח"ה סי' קע"ד) להוכיח מכאן לענין השאלה באשה שמתה ביום השנה לנשואיה, אם היום הזה נחשב עדיין תוך שנה, או שכבר הוי לאחר השנה (שנישאה בב' אלול ת"צ ונפטרה ב' אלול תצ"א) ונ"מ מאחר שיש תקנה של ר"ת וחכמי צרפת שבעל אינו יורש אשתו שנפטרה תוך שנה מנשואיה, א"כ יורשי האשה טוענים שהוא

יכול להוסיף על השנים שגזרו עליו משמים בשעת לידתו.

לפי שיטת רבי עקיבא לכאורה אין האדם יתפלל על אריכות ימים ושנים באומרו (תפילת ברכת החודש) "ותתן לנו חיים ארוכים" והרי אין מוסיפין לאדם על ימי חייו והיה צריך להתפלל אך ורק שלא יקצרו את ימיו? והכיצד אנו מתפללים שנזכה לאריכות ימים? ביארו התוספות (ד"ה "משלו") ועוד ראשונים שאף לפי רבי עקיבא יתכן שיוסיפו לאדם חיים מחשבונם של אנשים שחטאו ומתו בקיצור ימים ואין הדבר נחשב כתוספת משום שאין מתווספים כאן שנים חדשות בעולם הזה שלא הוקצבו מלכתחילה שהרי ניתנו כבר שנים אלו לרשע בעת לידתו ועתה הן מועברות אל הצדיק שינצלן כראוי.

מצינו בב"ב (ק"ח, א) ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם במדבר מאי חיו שחיו בחלקם, דהיינו שלקחו חלקם של המרגלים בארץ ישראל. בגמ' (ב"ב י"א, א) מצינו שהוסיפו לבנימין הצדיק כ"ב שנים.

בשו"ת פסקי מהרי"ט החדשים הובא שנגלה הבית יוסף להמבי"ט בחלום וכך כתב המהרי"ט: "שנת השל"ה... נח נפשיה של הרב מהר"י קארו ז"ל. ובחליו הוליכני אבא מארי ז"ל לנשק את ידיו וברכני. אז ראה הרב א"מ ז"ל בחלום את הרב ושהוסיפו לו חמש שנים". ואכן נפטר המבי"ט ביום אחרון של פסח שנת ש"מ, חמש שנים לאחר פטירתו של מרן יג ניסן של"ה.

הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים

במהרש"א (סוטה יג, ב) כתב שכוונת מיום ליום ומחודש לחודש היינו מיום ליום בימי חודש, כמו במשה שנולד בז' אדר ומת בז' אדר, אבל אין הכוונה מיום ליום בימי השבוע, דא"כ תיקשי למה דוד שאל באיזה

מאריך בקריאת שמע ובעניית אמן

בברכות (יג,א) אמרו כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו, והמהרש"א בברכות (מז, א) כתב דבר מחודש כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה וכו' שהוא סובר שעל ידי שיאריך באמן יאריך ימים ושנים, כדאמרינן בסמוך כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו, והוא טועה דאריכות ימים ושנים יותר מדאי נמי אינן טובים, כמ"ש והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ.

אמרו שם כל העונה אמן וכו' חטופה יתחטפו ימיו, קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו. ביאר רבי יצחק אייזיק חבר (בהשמטות והוספות כאן) קיצור שנים יתכן בב' אופנים א. היה צריך לחיות שבעים שנה וחי רק שלושים ב. חי רק שלושים אבל נותנים לו כל הנאה כאילו היה חי כמו שבעים שנה אלא חי את חיו במהירות, ולכן העונה אמן חטופה במהירות, שמוציא מפיו התיבה אלא במהירות, נענש מדה כנגד מדה. ויתחטפו ימיו. אבל כל הנאת ימיו שהיה צריך לחיות יקבל בשלמות, אך העונה אמן קטופה שמבליע דהנו"ן ואינו מוציאו בשלמות יתקצרו ימיו, שנחתכין שנותיו וגם הנאת עולמו לא יקבל בשלימות. אבל המאריך באמן מאריכין לו מדה כנגד מדה ומאריכין לו גם ימיו וגם שנותיו.

משכים ומעריב לבית הכנסת

בברכות (ח,א) הובא דאמר רבי יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי. אמר רבי אחא ברבי חנינא מאי קרא אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתוב בתריה כי מוצאי מצא חיים.

עדיין תוך שנה, והבעל טוען שהוא כבר לאחר שנה. והעיר בפנים מאירות מכיון שמשנה נפטר בו' אדר מצד שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים ולא מת בו' אדר הרי שיום ז' אדר נחשב עדיין כחלק משנה שעברה, ממילא גם לשאלת הירושה הנ"ל ב' אלול נחשב עדיין תוך שנה ראשונה, ולא כהתחלת שנה שניה.

דברים המזכים לאריכות ימים

נביא מקצת מן המקצת מדברי חז"ל על דברים שהעושהו זוכה לאריכות ימים וראה באריכות נפלאה בספר "והארכת ימים".

כיבוד אב מזכה לאריכות ימים

בתורה נאמר כבוד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך, ביאר רבנו בחיי בשם הרס"ג מה שקבעה תורה שכר הכיבוד באריכות ימים, מפני שלפעמים יחיו האבות עם הבנים זמן ארוך והם למשא כבוד על הבנים, לכן קבע עליהם שכר המצוה הזאת "למען יאריך ימך" כלומר עליך לכבדם ותחיה עמם, ואם אולי תצטער על חייהם, דע שעל חיך אתה מצטער.

במכילתא דרשב"י (שמות פרשת יתרו) שנאמר שם "למען יאריך ימך על האדמה ולא בגולה ולא בתושבות (מקומות מסויימים בחו"ל), הרי שבחו"ל אין שכר של.

אריכות ימים בגין כיבוד אב.

אמנם ראיתי מוכיחים מחולין (ק"י, ב) שרצה להלקות גברא שלא קיים מצות כיבוד אב ואמרו לו כיון שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליו. ושם המעשה היה בסורא שהוא חו"ל, הרי שגם בחו"ל יש שכר כיבוד אב.

טבילה

בירושלמי (ברכות פ"ג סוף ה"ד) הובא על הטובל לקריו "וכל המחמיר בה מאריך ימים בטובה".

[אריכות ימים 1234567](#)

לימוד בקול

בעירובין (נד,א) א"ל שמואל לר' יהודה שיננא פתח פומיך קרי פתח פומיך תני כי היכי דתתקיים בך ותוריך חיי שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאם בפה. ביאר החיד"א (ברברים אחרים דף מ"א) כי אדם הראשון על ידי אכילתו מעץ הדעת פגם בכל איבריו שנהגו ממנו אך הקנה לא נהנה כי הוא להוציא הקול.

הענוה

כתב בשבט מוסר (פרק נ"ב) שהנמלה מרוב קטנותה גם אם ידרוך עליה אדם ברגלו לא תמות, כי ענוה הוא סגולה לאריכות ימים.

אריכות ימים לבעלי חיים

מצינו אריכות ימים מופלגת בבעלי חיים, דהנה הובא במדרש רבה (נשא יב, יח) דהפרים שהקריבו הנשיאים לחנוכת המזבח, חיו בנס עד שלמה המלך שהקריבן לגבוה בבית המקדש. והובא הדברים בתוס' זבחים (נט, ב) אלא שהקשו למה לא נפסלו מצד פסול זקנה.

מצאנו ג"כ שאילו של אברהם בעקידת יצחק כבר נברא בבין השמשות, ובפרקי דר"א (פרק ל"א) מפורש "שנברא ממש". ולא נפסל מצד זקן כמש"כ בהגהות רבי עקב עמדין שם, שכל פסול זקן הוי מחמת דכחישי מחמת זקנה, אבל הפרים הללו מפורש במדרש שם שלא הזקינו ממילא לא שייך פסול זקנה.

אמנם חידוש מצינו ברע"ב (אבות פ"ה משנה ו') שאילו של אברהם שנברא בבין השמשות אין

לכאורה היכן מונח בכתוב זאת. ביאר בעוללות אפרים (מאמר חק"ג) הרי דלת בשעה שהיא סגורה נקראת "דלת", ובשעה שהיא פתוחה נקראת "פתח", וכאן אמר הכתוב לשקוד על "דלתותי", היינו כשבא לבית הכנסת עוד היה "דלת" שהיה סגור, ונשאר שם כל זמן שהיה "פתח", כמו שאמר הכתוב לשמור על מזוזת "פתחי", הרי שיצא אחרון.

מצינו בילקוט שמעוני כאן (רמז תתע"א) מעשה באשה אחת שהזקינה הרבה ובאת לפני ר' יוסי בן חלפתא אמרה ליה רבי הזקנתי יותר מדאי ומעכשיו חיים של נוול הם שאיני טועמת לא מאכל ולא משקה ואני מבקשת להפטר מן העולם, א"ל מה מצוה את למודה לעשות בכל יום, א"ל למודה אני אפילו יש לי דבר חביב אני מנחת אותו ומשכמת לבית הכנסת בכל יום, א"ל מנעי עצמך מבית הכנסת שלשה ימים זה אחר זה, הלכה ועשתה כן וביום השלישי חלתה ומתה, לכך אמר שלמה אשרי אדם שומע לי וגו' מה כתיב אחריו כי מוצאי מצא חיים.

היעב"ץ (במגדל עוז עליית החיים) כתב שענין זה שהמשכים ראשון לביהכנ"ס וההולך אחרון שזוכה לאריכות ימים "זה בחון והתאמת מאד אפילו בעמי הארץ שנהגו בדבר זה".

והביא שם שהמציאות הוכיחה ששמש בית הכנסת מאריך ימים.

הזהיר במקומות המטונפות

במגילה (כ"ח,א) הובא שרבי זירא זכה לאריכות ימים כי לא הרהר בדברי תורה במבואות המטונפות. ולכאורה מה החידוש שלא הרהר שם, הרי יש איסור להרהר שם ביארו החיד"א שכוונתו שמעולם לא הוצרכתי להרהר בדברי תורה במבואות המטונפים להציל אותי מהרהור עבירה, כי לא הרהרתי בדבר עבירה מעולם.

אבל במינו אינו טורף כלל, ואין אריה טורף אריה, אבל בזמן דור המבול השחיתו וגם במינים היו טורפים זה את זה.

אלא שצ"ע הרי עצם שמם "חיותו ארץ" שנקראו כן בשעת הבריאה הוא בגלל שהם אוכלי בשר וכמו שכתב הרמב"ן (בראשית פרק א פסוק כד) "וחיותו ארץ - אוכלי הבשר יקרא חיות, וכלם יטרופו". נמצא שגם לפני החטא היו טורפות. ואולי הוא על שם סופן, ולא שמיד התחילו לטרוף.

לעתיד לבוא כשיחזור הטוב לא יהיו חיות טורפות זו את זו. וכמו שכתב הרמב"ן (ויקרא פרק כו פסוק ו) "נשארו על מנהגם לטרוף ובהיות ארץ ישראל על השלמות, תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם".

ולפי"ז יש ליישב הערת הראב"ד על הרמב"ם (פ"ב ממלכים ה"א) שכתב אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג, וזה שנאמר בישעיה וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע, משל וחידה, ענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב ונמר, שנאמר זאב ערבות ישדדם ונמר שוקד על עריהם, ויחזרו כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המותר בנחת עם ישראל, שנאמר ואריה כבקר יאכל תבן, וכן כל כיוצא באלו הדברים בענין המשיח הם משלים, ובימות המלך המשיח יודע לכל לאי זה דבר היה משל ומה ענין רמזו בהן. וכתב בהשגת הראב"ד - אל יעלה על הלב שבימות המשיח כו' עד משלים, א"א והלא בתורה והשבתי חיה רעה מן הארץ. ולהנ"ל כוונת הרמב"ם דזה יהיה ההשבתה שיחזור מנהגו כקדם.

הכוונה "שנברא" ממש והוא אותו איל מששת ימי בראשית, אלא בבין השמשות נגזר על האיל שיהיה בימי עקידת יצחק שיהא נאחז בסבך בקרניו. וכ"כ בתוס' יו"ט שם בשם דרך חיים.

גם חמורו של משיח נברא בבין השמשות, (ראה ילקוט שמעוני בראשית כ"ב, רמז צ"ח, ובזכריה רמז תקע"ה). ולכאורה האין יתכן שחמור זה יחיה אלפי שנים, מבאר במצודות דוד^[1234567] הקדמון, מכיון שנברא בבין השמשות ולא היה בכלל גזירת מיתה ממילא היה יכול לחיות אלפי שנים.

ציפור הנקרא "חול" חי לעולם, כמובא בילקוט שמעוני (איוב פרשה כ"ט).

חיות טורפות זו את זו

מציאות זה שחיות טורפות זו את זו, נבע מחטא עץ הדעת כמובא ברמב"ן (ויקרא פרק כו פסוק ו) "והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב (בראשית א ל) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה, ואמר הכתוב "ויהי כן", כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד, ואחר כך למדו הטרף פני החטא הממית". מבואר שסיבת הדבר שחיות טורפות זו את זו, הוא בגלל חטא עץ הדעת.

וצ"ע הרי הרמב"ן בעצמו כתב (בראשית פרק ו פסוק יב) "והיתה כל הבהמה טורפת וכל העוף דורס והנה גם הם עושים חמס". נמצא שמציאות הדבר שחיה טורפת נעשה רק בדור המבול.

ואפשר שמצד הבריאה לא היה צריכה החיה לטרוף כלל, שמאכלה היה עשב כנאמר בפסוק, ורק מחמת חטא עץ הדעת נעשה שטורפות זו את זו, ואוכלות בשר, ולא רק ירק. ומכל מקום זהו רק מיז לאינו מינו.